EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 30.7.2024.
COM(2024) 326 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

par to, kā tiek īstenota Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 1260/2013 par Eiropas demogrāfijas statistiku

1. IEVADS

Ar Regulu (ES) Nr. 1260/2013 ([1]) par Eiropas demogrāfijas statistiku ("regula") ir izveidots vienots tiesiskais regulējums Eiropas statistikas par iedzīvotājiem un to dzīves notikumiem izstrādei, sagatavošanai un izplatīšanai.

Pirms tam dalībvalstis vairākus gadus šādu statistiku iesniedza brīvprātīgi. Tomēr, tā kā tās pamatā bija dažādas demogrāfiskās definīcijas, jēdzieni un metodes, iegūtās statistikas salīdzināmība, konsekvence un savlaicīgums bija ievērojami nepietiekošs. Vienotā regulējuma mērķis bija nodrošināt, ka valsts un reģionālā līmenī tiek iegūta augstas kvalitātes demogrāfiskā statistika, kas ir būtiska plašam iestāžu un politikas vajadzību klāstam. Piemēram, šī statistika ir vajadzīga, lai aprēķinātu iedzīvotāju skaita prognozes, kas ir pamatā ES ilgtermiņa ekonomikas un budžeta prognozēm un ko izmanto kā kopsaucēju daudziem politikas rādītājiem uz vienu iedzīvotāju.

Šis ir otrais ziņojums, kas paredzēts regulas 11. pantā, un tas aptver 2019.–2023. gada periodu ([2]). Tam ir šāda struktūra:

- ziņojuma 2. iedaļā ir sniegts pārskats par statistiku, ko reglamentē ar regulu;
- ziņojuma 3. iedaļā ir aprakstīts, kā regulāri tiek uzraudzīti Eiropas statistikai noteiktie kvalitātes kritēriji;
- ziņojuma 4. iedaļā ir apkopoti jaunākā izvērtējuma konstatējumi;
- ziņojuma 5. iedaļa ir izklāstīta pašreizējā likumdošanas iniciatīva, kuras mērķis ir modernizēt Eiropas statistiku par iedzīvotājiem un mājokļiem, tai skaitā regulā paredzēto statistiku.

2. STATISTIKA, KO REGLAMENTĒ AR REGULU

Saskaņā ar regulu dalībvalstis nosūta Komisijai (*Eurostat*) šādu statistiku:

- pastāvīgie iedzīvotāji ([3]) pēc vecuma, dzimuma un dzīvesvietas reģiona;
- dzīvu bērnu piedzimšanas gadījumi pēc dzimuma, notikuma mēneša, dzīvu bērnu piedzimšanas secības, mātes vecuma, mātes dzimšanas gada, mātes dzimšanas valsts, mātes valstiskās piederības valsts un mātes dzīvesvietas reģiona;
- nāves gadījumi pēc vecuma, dzimuma, dzimšanas gada, dzīvesvietas reģiona, dzimšanas valsts, valstiskās piederības valsts un notikuma mēneša un
- pastāvīgo iedzīvotāju kopskaits kvalificēta vairākuma balsošanas vajadzībām Padomē.

([1]) Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 1260/2013 (2013. gada 20. novembris) par Eiropas demogrāfijas statistiku (Dokuments attiecas uz EEZ) (OV L 330, 10.12.2013., 39. lpp.).

([2]) Pirmais publicētais ziņojums ir COM (2018) 843.

([3]) Regulas 2. panta d) punktā jēdziens "pastāvīgā dzīvesvieta" ir definēts kā vieta, kurā persona parasti pavada dienas atpūtas daļu vismaz 12 mēnešu ilgā nepārtrauktā laikposmā. Ja "pastāvīgās dzīvesvietas" kritērijus nevar piemērot, var uzskatīt, ka "pastāvīgā dzīvesvieta" ir juridiskā vai reģistrētā dzīvesvieta, izņemot gadījumus, kad datus paredzēts izmanto kvalificēta vairākuma balsošanas vajadzībām Padomē.

Ir atļauta zināma elastība (izņemot pēdējo punktu) pastāvīgās dzīvesvietas definīcijas izmantošanā – dalībvalstis var sniegt statistiku, pamatojoties uz juridisko vai reģistrēto dzīvesvietu, ja nav iespējams piemērot pastāvīgās dzīvesvietas kritērijus.

Saskaņā ar regulas 3. panta 4. punktu Komisija pieņēma Īstenošanas regulu (ES) Nr. 205/2014 ([4]). Tajā ir paredzēti vienādi nosacījumi attiecībā uz datu dalījumu, nosūtīšanas termiņiem un pārskatīšanām. Saskaņā ar to dalībvalstis nosūta Komisijai (*Eurostat*):

- provizorisko ikgadējo statistiku par iedzīvotāju kopskaitu, dzīvu bērnu piedzimšanas gadījumu kopskaitu un nāves gadījumu kopskaitu valsts līmenī (sešu mēnešu laikā pēc katra pārskata gada beigām) un
- provizorisko ikmēneša statistiku par dzīvu bērnu piedzimšanas gadījumu kopskaitu un nāves gadījumu kopskaitu, aptverot ne mazāk kā pārskata gada pirmos sešus mēnešus (līdz tā paša gada 30. novembrim).

Papildus šiem obligātajiem statistikas datiem dalībvalstis pašlaik brīvprātīgi nosūta dažādus statistikas datus, piemēram, par nāves gadījumiem pa nedēļām, par nāves gadījumiem pēc vecuma, dzimuma un iegūtā izglītības līmeņa, par laulībām un laulību šķiršanām pēc dažādām pazīmēm. Daži no šiem brīvprātīgajiem statistikas datiem ir vajadzīgi, lai aprēķinātu demogrāfiskos rādītājus, piemēram, paredzamo mūža ilgumu pēc iegūtā izglītības līmeņa.

3. STATISTIKAS KVALITĀTES REGULĀRA UZRAUDZĪBA

Šajā iedaļā aprakstīta regulas īstenošanas uzraudzība, pamatojoties uz standarta kvalitātes kritērijiem saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 223/2009 par Eiropas statistiku ([5]) 12. pantu un Eiropas Statistikas prakses kodeksu ([6]). Dalībvalstīm ir jānodrošina statistikas kvalitāte un jāsniedz Komisijai (*Eurostat*) kvalitātes metadati un ziņojumi. *Eurostat* pārskata šos kvalitātes novērtējumus un savā tīmekļa vietnē publicē statistiku, kā arī analītiskos rakstus. *Eurostat* un dalībvalstis sadarbojas neatrisināto jautājumu risināšanā. Konkrēti jautājumi tiek apspriesti iedzīvotāju statistikas ekspertu grupas ikgadējās sanāksmēs, kurās ir pārstāvētas visas ES un Eiropas Brīvās tirdzniecības asociācijas (EBTA) valstu statistikas iestādes.

3.1. Nozīme

Komisija ir piešķīrusi lielu nozīmi demogrāfijai ([7]). Demogrāfijas statistiku izmanto, lai sagatavotu regulāros ziņojumus, politikas priekšlikumus, ES tiesību aktos prasītos

([4]) Komisijas Īstenošanas regula (ES) Nr. 205/2014 (2014. gada 4. marts), ar ko attiecībā uz datu dalījumiem, termiņiem un datu pārskatīšanām paredz vienādus īstenošanas nosacījumus Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai (ES) Nr. 1260/2013 par Eiropas demogrāfijas statistiku (Dokuments attiecas uz EEZ) (OV L 65, 5.3.2014., 10. lpp.).

([5]) Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 223/2009 (2009. gada 11. marts) par Eiropas statistiku un ar ko atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK, Euratom) Nr. 1101/2008 par tādas statistikas informācijas nosūtīšanu Eiropas Kopienu Statistikas birojam, uz kuru attiecas konfidencialitāte, Padomes Regulu (EK) Nr. 322/97 par Kopienas statistiku un Padomes Lēmumu 89/382/EEK, *Euratom*, ar ko nodibina Eiropas Kopienu Statistikas programmu komiteju (OV L 87, 31.3.2009., 164. lpp.).

([6]) http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-manuals-and-guidelines/-/KS-32-11-955

([7]) https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy/impact-demographic-change-europe_lv

īstenošanas ziņojumus un politikas analīzi. Piemēram, saskaņā ar regulu sagatavotā statistika tiek izmantota Komisijas ziņojumos par ekonomisko, sociālo un teritoriālo kohēziju ([8]) un demogrāfisko pārmaiņu ietekmi mainīgajā vidē ([9]). *Eurostat* 2021. gadā izdeva interaktīvo publikāciju "Eiropas demogrāfija", kas katru gadu tiek atjaunināta un kas parāda ES iedzīvotāju skaita attīstību, pārmaiņas un iedzīvotāju novecošanu ([10]). Viens piemērs, kurā saskaņā ar Regulu sagatavotā statistika tika izmantota tieši, ir *Eurostat* trīs gadu demogrāfiskās iedzīvotāju skaita prognozes ([11]). Tās parāda, kā mainītos iedzīvotāju skaits un struktūra, ja noteikti pieņēmumi par dzimstību, mirstību un migrāciju paliktu nemainīgi. Šīs prognozes izmanto arī ziņojumā par novecošanu ([12]), lai novērtētu iedzīvotāju novecošanas ietekmi uz ekonomiku un budžetu ilgtermiņā. Papildus šīm iedzīvotāju ilgtermiņa prognozēm *Eurostat* pirmo reizi 2022. gada septembrī publicēja prognožu īstermiņa atjauninājumus, papildinot datu piedāvājumu. Turklāt pastāvīgo iedzīvotāju kopskaitu katrā dalībvalstī izmanto kā svērumu kvalificēta vairākuma balsošanai Padomē.

No visiem statistikas datiem, ko izplata *Eurostat*, vieni no visvairāk izmantotajiem ir statistikas dati, kas saistīti ar iedzīvotājiem. Kopš 2015. gada ([13]) iedzīvotāju skaita ([14]) un iedzīvotāju skaita izmaiņu ([15]) valsts līmenī tabula pastāvīgi ir bijusi starp populārākajām sociālās statistikas tabulām un viena no piecām visbiežāk skatītajām *Eurostat* tabulām. Kopš 2016. gada vidus *Eurostat* tīmekļa vietnes sadaļa "Demogrāfija, iedzīvotāju skaits un līdzsvars" ([16]) pastāvīgi ir bijusi viena no piecām lietotāju visvairāk apmeklētajām tematiskajām sadaļām.

3.2. Precizitāte

Salīdzinājumā ar iepriekšējo 2018. gada ziņojumu precizitāte nav būtiski uzlabojusies. *Eurostat* apzinās, ka tādas pašas specifiskas ar precizitāti saistītas problēmas rodas no

([8]) http://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/cohesion-report/ (pieejams tikai angļu valodā).

([9]) https://commission.europa.eu/system/files/2023-01/Demography_report_2022_0.pdf (pieejams tikai angļu valodā).

([10]) Jaunākais izdevums ir pieejams https://ec.europa.eu/eurostat/web/interactive-publications/demography-2023 (pieejams tikai angļu valodā).

([11]) Jaunākās *EUROPOP2023* iedzīvotāju skaita prognozes *Eurostat* publicēja 2023. gada 30. martā: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Population_projections_in_the_EU (pieejams tikai angļu valodā).

([12]) https://economy-finance.ec.europa.eu/publications/2024-ageing-report-underlying-assumptions-and-projection-methodologies_en (pieejams tikai angļu valodā).

([13]) Tas aptver visa veida izplatīšanu saskaņā ar regulu, jo saskaņā ar 3. pantu savāktie dati pirmoreiz tika izplatīti 2015. gada pirmajā ceturksnī.

([14]) "Population on 1 January" ("Iedzīvotāju skaits 1. janvārī") – tiešsaistes datu kods: tps00001 (pieejams tikai angļu, franču un vācu valodā).

([15]) "Population change – demographic balance and crude rates at national level" ("Iedzīvotāju skaita izmaiņas – demogrāfiskais līdzsvars un neapstrādāti rādītāji valstu līmenī") – tiešsaistes datu kods demo_gind (pieejams tikai angļu, franču un vācu valodā).

([16]) https://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography/demography-population-stock-balance (pieejams tikai angļu, franču un vācu valodā).

pārāk šaura tvēruma (piem., cilvēki nav reģistrējuši savu dzīvesvietu) un pārāk plaša tvēruma (piem., cilvēki nav izreģistrējušies, jo bieži vien vai nu nav noteikta tāda prasība, vai arī nav motivācijas to darīt) ([17]). Turklāt dalībvalstu paziņotie metadati par to, cik precīzs ir kvalificēta vairākuma balsošanas vajadzībām aplēstais pastāvīgo iedzīvotāju skaits, joprojām nav pietiekami, lai veiktu detalizētu novērtējumu.

Šajā kontekstā *Eurostat* turpina aicināt izmantot "spoguļplūsmas", par kurām ziņojušas partnervalstis, lai novērstu ar tvērumu saistītās kļūdas, ko radījusi tendence nereģistrēties un neizreģistrēties. Apmaiņa ar apkopotajiem spoguļplūsmas datiem notiek starp valstu statistikas iestādēm, kuras uzskata, ka tas ir noderīgs papildinājums to valsts statistikas procesam. Tas palīdz tām uzlabot un novērtēt savu datu kvalitāti.

3.3. Savlaicīgums un punktualitāte

Galvenais termiņš demogrāfijas statistikas datu kopuma iesniegšanai Komisijā (*Eurostat*) ir 12 mēneši pēc pārskata gada beigām; trīs mazas datu kopas ir jānosūta 6, 8 un 11 mēnešu laikā pēc pārskata gada beigām. Kopš datu vākšanas sākuma saskaņā ar regulu nav bijušas vērā ņemamas problēmas saistībā ar dalībvalstu datu novēlotu nosūtīšanu. Tāpēc salīdzinājumā ar 2018. gada ziņojumu ([18]) izmaiņas nav notikušas.

3.4. Pieejamība un skaidrība

Dalībvalstu dati un ES kopsavilkuma dati ir brīvi pieejami *Eurostat* tīmekļa vietnē ([19]). Lietotāji var piekļūt Eiropas demogrāfijas statistikai ([20]) sadaļā "*Selected datasets*" ("Atlasītās datu kopas"), "*Detailed datasets*" ("Detalizētas datu kopas"), un regulāri atjauninātiem rakstiem par dažādiem ar iedzīvotājiem saistītiem tematiem ([21]). Gada laikā datu publikācijas tiek papildinātas ar plaši izplatītiem ziņu materiāliem un *Statistics Explained* rakstiem ar plašāku informāciju par demogrāfijas statistiku, tās tendencēm un interpretāciju ([22]). Tomēr, tā kā trūkst pietiekami skaidras un salīdzināmas valstu metadatu informācijas, tai skaitā kvantitatīvu kvalitātes rādītāju, pat pieredzējušiem lietotājiem ir grūti novērtēt un salīdzināt dalībvalstu datu kvalitāti.

([17]) Jaunākajā kvalitātes ziņojumā ir atkārtoti uzsvērtas pastāvīgās grūtības, ko rada nepilnīga reģistrēšanās/izreģistrēšanās un tas, ka tiek aptvertas personas, kuras valstī uzturas neregulāri, neaplēšot kvantitatīvo ietekmi uz tvēruma precizitāti.

([18]) Piemēram, saskaņā ar jaunāko kvalitātes ziņojumu gandrīz visas dalībvalstis bija nosūtījušas visas savas datu kopas laikus (76 no 81 nosūtīšanām notika laikus, divas – ar 2 nedēļu nokavēšanos un 3 – ar 4 nedēļu nokavēšanos).

([19]) *Eurostat* mājas lapa (http://ec.europa.eu/eurostat) un datubāze (http://ec.europa.eu/eurostat/data/database) (abas pieejamas tikai angļu, franču un vācu valodā).

([20]) https://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography/demography-population-stock-balance/database (pieejama tikai angļu, franču un vācu valodā).

([21]) https://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography/demography-population-stock-balance/publications (pieejami tikai angļu, franču un vācu valodā).

([22]) https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Category:Population (pieejami tikai angļu valodā).

3.5. Salīdzināmība un saskaņotība

Jēdziena "pastāvīgā dzīvesvieta" elastīga un nesaskaņota piemērošana joprojām ir visnopietnākais salīdzināmības un saskaņotības jautājums. Piemēram, dažas dalībvalstis neiekļauj noteiktas iedzīvotāju grupas (piemēram, patvēruma meklētājus, neatbilstīgus migrantus vai nomadus) vai nepiemēro 12 mēnešu kritēriju iedzīvotāju skaitam un dzīves notikumiem bieži vien tāpēc, ka statistika tiek iegūta tieši no administratīvajiem reģistriem un tāpēc tā ir atkarīga no valsts administratīvajiem kritērijiem, kas piemērojami cilvēku un to dzīves notikumu reģistrēšanai ([23]). Jaunākajā izvērtējumā tas tika atzīts par vienu no galvenajiem *status quo* jautājumiem (sk. 4. iedaļu), savukārt Komisijas iniciatīvā par juridiskā pamata pārskatīšanu tika uzsvērts, ka vajadzīga laba aplēšu izstrādes prakse, lai uzlabotu no administratīvajiem avotiem iegūtās demogrāfiskās statistikas salīdzināmību (sk. 5. iedaļu).

Neskatoties uz šo svarīgo jautājumu, demogrāfiskā statistika laika gaitā lielākoties ir salīdzināma par katru valsti. Daži pārtraukumi parasti rodas tad, ja dalībvalstis uzlabo vai maina savu metodiku, tai skaitā izmanto jaunu tautas skaitīšanas kārtu, lai novērtētu un atjaunotu savas iedzīvotāju aplēses vai pielāgotu statistikā izmantotās teritoriālās vienības. Tas ir norādīts tabulās *Eurostat* datubāzē un dokumentēts lietotājiem paredzētajos metadatos *Eurostat* tīmekļa vietnē vai attiecīgajās publikācijās.

3.6. Atbilstības uzraudzība

Komisija (*Eurostat*) turpina risināt atsevišķus regulas neievērošanas gadījumus, kad dati ir nepilnīgi, zemā kvalitātē vai netiek iesniegti tiesību aktos noteiktajos termiņos. *Eurostat* pastāvīgi uzrauga un izvērtē datu sniegšanas aspektus un sazinās ar attiecīgajām dalībvalstīm tehniskā un administratīvā līmenī, lai atrisinātu problēmas.

4. PAŠREIZ SPĒKĀ ESOŠA STATISTIKAS REGULĒJUMA IZVĒRTĒJUMS

Komisija 2021. gadā veica visaptverošu izvērtējumu par visu pašreiz spēkā esošo tiesisko regulējumu un no tā izrietošo Eiropas statistiku par iedzīvotājiem un mājokļiem ([24]). Tas aptvēra regulas 3. pantā paredzēto statistiku un visu statistiku, kura paredzēta Regulā (EK) Nr. 862/2007 ([25]) un Regulā (EK) Nr. 763/2008 ([26]). Izvērtējuma tvērums bija daudz plašāks nekā 3. iedaļā aprakstītā regulārā uzraudzība, jo, sistemātiski apspriežoties

([23]) Saskaņā ar jaunākajiem kvalitātes ziņojumiem demogrāfijas statistikā (izņemot iedzīvotāju kopskaita noteikšanu kvalificēta vairākuma balsošanai Padomē) 18 dalībvalstis konsekventi piemēro šauro pastāvīgās dzīvesvietas jēdzienu, savukārt 9 dalībvalstis piemēro citus valsts vai jauktus jēdzienus. Saistībā ar kvalificēta vairākuma balsošanas vajadzībām Padomē nosakāmo iedzīvotāju kopskaitu, kam juridiski noteikta šaurākā pastāvīgās dzīvesvietas jēdziena izmantošana, dalībvalstīs pastāv atšķirīga prakse attiecībā uz konkrētām iedzīvotāju grupām, jo īpaši attiecībā uz patvēruma meklētājiem (17 dalībvalstis tos iekļauj, bet 10 – ne), neatbilstīgajiem migrantiem (13 pret 14) un nomadiem (19 pret 8).

([24]) SWD(2023) 13

([25]) Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 862/2007 (2007. gada 11. jūlijs) par Kopienas statistiku attiecībā uz migrāciju un starptautisko aizsardzību, kā arī lai atceltu Padomes Regulu (EEK) Nr. 311/76 attiecībā uz statistikas vākšanu par ārvalstu darba ņēmējiem (Dokuments attiecas uz EEZ) (OV L 199, 31.7.2007., 23. lpp.).

([26]) Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 763/2008 (2008. gada 9. jūlijs) par iedzīvotāju un mājokļu skaitīšanu (Dokuments attiecas uz EEZ) (OV L 218, 13.8.2008., 14. lpp.).

ar ieinteresētajām personām ([27]), tika apkopoti viedokļi no visām attiecīgo ieinteresēto personu grupām, tai skaitā no iestāžu, politikas un pētniecības aprindu lietotājiem. Mērķis bija novērtēt, vai ir sasniegti pašreiz spēkā esošā regulējuma sākotnējie mērķi, un konstatēt būtiskas nepilnības.

Izvērtējumā tika konstatēts, ka, pateicoties spēkā esošajam regulējumam, Eiropas iedzīvotāju statistikā ir veikti būtiski vispārēji uzlabojumi salīdzinājumā ar sākotnējām problēmām un vajadzībām, ar kurām statistikas aprindas saskārās pirms tā stāšanās spēkā. Jo īpaši spēkā esošais tiesiskais regulējums ir ievērojami palielinājis ES pievienoto vērtību, uzlabojot attiecībā uz datu kopām, kas kļuva obligātas, vairākas statistikas kvalitātes dimensijas ES līmenī, tai skaitā pilnīgumu, konsekvenci un savlaicīgumu. Turklāt pašreiz spēkā esošais tiesību akts ir atrisinājis visas attiecīgās politikas veidošanas un ES līmeņa iestāžu vajadzības, kas bija zināmas tā izstrādes laikā (2005.–2013. gadā). Tas ir uzlabojis statistikas sagatavošanas efektivitāti, lietderību un saskaņotību salīdzinājumā ar iepriekšējo situāciju, kurā paļāvās tikai uz brīvprātīgu datu vākšanu. Apspriešanā ar ieinteresētajām personām lielākā daļa respondentu no visām galveno ieinteresēto personu grupām apstiprināja šos uzlabojumus un uzsvēra pašreizējā ES līmeņa tiesiskā regulējuma pievienoto vērtību. Tomēr izvērtējumā tika konstatētas arī četras būtiskas nepilnības spēkā esošajā tiesību aktā.

4.1. Nepilnība Nr. 1: saskaņotība, salīdzināmība, pilnīgums

Lai gan regulā ir noteiktas vienotas galveno statistikas jēdzienu definīcijas, zināma elastība paliek pašā jēdziena "iedzīvotāji" definīcijā. Dalībvalstis pašlaik piemēro trīs dažādus jēdzienus (pastāvīgā dzīvesvieta, reģistrētā dzīvesvieta, juridiskā dzīvesvieta), ko pieļauj regula, dažkārt dažādām datu kopām izmantojot atšķirīgus jēdzienus. Šī galvenā problēma ir izraisījusi dažādu dalībvalstu datu salīdzināmības un saskaņotības trūkumu, kas samazina datu vākšanu ES pievienoto vērtību. Turklāt statistika, kas joprojām ir brīvprātīga, bieži vien ir nepilnīga ES līmenī, jo no dažām dalībvalstīm trūkst datu. Tas ievērojami samazina kopējo izmaksu lietderību, jo lielākā daļa dalībvalstu tērē resursus to sagatavošanai, bet pilnīga ES aina nav iegūstama.

4.2. Nepilnība Nr. 2: savlaicīgums un biežums

Regula attiecas tikai uz ikgadējo demogrāfisko statistiku, un lielākā daļa datu kopu jāiesniedz 12 mēnešu laikā pēc pārskata perioda beigām. Lai gan vispārējais savlaicīgums tādējādi ir uzlabojies galvenokārt tāpēc, ka tika novērsti dažu dalībvalstu pārmērīgie kavējumi, tas joprojām ir zemāks par to, ko lietotāji sagaida. Saskaņā ar regulu sniegtie dati tiek sniegti mazāk savlaicīgi nekā salīdzināmas valstu statistikas publikācijas un citi starptautiskās statistikas nosūtījumi lielākajā daļā dalībvalstu. Saskaņā ar regulu nevar uzlabot tiesību aktā noteiktos termiņus un statistikas periodiskumu, piemēram, lai aptvertu iedzīvotāju statistiku, kura sagatavota biežāk nekā reizi gadā, piemēram, to, kas nesen brīvprātīgi izstrādāta attiecībā uz mirstību.

4.3. Nepilnība Nr. 3: sīkāka informācija par sabiedrībai svarīgiem tematiem un grupām

Regulā galvenā uzmanība pievērsta datu vajadzībām, kas atbilda politikas prioritātēm tās izstrādes laikā. Laika gaitā prioritātes ir mainījušās, un pieejamā demogrāfiskā statistika vairs pienācīgi neaptver politikai nozīmīgus raksturlielumus, tematus vai iedzīvotāju

([27]) SWD(2023) 15

grupas ([28]). Jo īpaši apspriešanā ar ieinteresētajām personām apstiprinātās nepilnības ir saistītas ar attiecīgo tematu un grupu raksturlielumiem. Pastāv arī nepilnības, kas saistītas ar nepietiekamu ģeogrāfisko granularitāti, jo īpaši funkcionālām tipoloģijām un ģeoreferencētiem datiem pilsētu/lauku integrācijai un pārrobežu analīzei.

4.4. Nepilnība Nr. 4: tiesiskā regulējuma nepietiekama elastība

Papildus iepriekš minētajām nepilnībām spēkā esošajam tiesību aktam trūkst elastības, kas nepieciešama, lai pielāgotos jaunām un topošajām statistikas vajadzībām. Jauni datu avoti dalībvalstīs un ES līmenī (jo īpaši administratīvie dati, tai skaitā sadarbspējas sistēmas un privāti turēti dati) arī var nodrošināt uzlabojumus izmaksu un savlaicīguma ziņā, taču spēkā esošais tiesību akts neļauj izmantot šīs iespējas. Tāpēc tiesisko regulējumu kopš tā pieņemšanas nav bijis iespējams pielāgot nekādām ar politiku saistītām izmaiņām, un tāpēc tas ir diezgan ātri zaudējis savu nozīmi.

5. EIROPAS DEMOGRĀFISKĀS STATISTIKAS MODERNIZĀCIJA KĀ DAĻA NO EIROPAS STATISTIKAS PAR IEDZĪVOTĀJIEM PĀRVEIDES

Izvērtējumā attiecībā uz 4. iedaļā izklāstītajām būtiskajām nepilnībām tika noteikti to četri likumdošanas virzītājspēki, kas attiecas arī uz šo regulu:

- tikai **obligātas datu vākšanas** ar skaidri izklāstītiem kopīgiem noteikumiem var nodrošināt statistikas pilnīgumu un savlaicīgumu ES līmenī. Tādu brīvprātīgu datu vākšanu reglamentēšana, kas jau ir ļoti pilnīgas, var ievērojami uzlabot efektivitāti un lietderību, jo ar nelielām papildu izmaksām var radīt ievērojamu ES pievienoto vērtību;
- **brīvprātīgas datu vākšanas** ir piemēroti instrumenti, ar kuriem izmēģināt jaunu tematu vai raksturlielumu izstrādi un uzlabot valstu statistikas sistēmu inkrementālo spēju sniegt šādus jaunus datus. Tomēr laika gaitā tās parasti kļūst neefektīvas, jo regulārās sagatavošanas izmaksas galu galā nerada ES pievienoto vērtību pilnīguma ziņā visās dalībvalstīs;
- **statistikas tematu neskaidru juridisko definīciju dēļ** zūd kontrole pār konceptuālo saskaņošanu. Tas laika gaitā galu galā izraisa saskaņotības un salīdzināmības zudumu. Iedzīvotāju bāzes definīcijas piemērs ir parādījis, kā saistību neizpildes klauzula, kas sākotnēji tika ieviesta kā izņēmums ar ierobežotu tvērumu, ir kļuvusi par jaunu faktisko standartu ([29]);
- **pārāk neelastīgs tiesiskais regulējums** apgrūtina nozīmes saglabāšanu laika gaitā. Šis spēkā esošais regulējums ir diezgan ātri zaudējis savu nozīmi, – tas sākās jau tā ieviešanas periodā, jo trūka elastības mehānismu, ar kuriem datu vākšanas pielāgotu mainīgajām vajadzībām vai izmantotu iespējas, ko rada jaunu datu avotu pieejamība.

([28]) Piemēram, dati par mājokļiem saistībā ar zaļo kursu, dati par migrantiem un ES mobilitāti, dati par pilsētu/lauku iedzīvotājiem un dati par neaizsargātām minoritāšu grupām saistībā ar politiku nediskriminācijas un pamattiesību jomā.

([29]) Kā minēts 4.1. iedaļā, regulā ir atļauti trīs dažādi iedzīvotāju pamatjēdzieni: pastāvīgā dzīvesvieta vai, ja tāda nav, reģistrētā vai juridiskā dzīvesvieta (saskaņā ar valsts noteikumiem), ja regulā aprakstītos pastāvīgās dzīvesvietas kritērijus nevar piemērot. Šī saistību neizpildes klauzula sākotnēji tika ieviesta kā izņēmums dažām dalībvalstīm, taču pa to laiku ir kļuvusi par jaunu faktisko standartu, jo arvien vairāk dalībvalstu piemēro valsts iedzīvotāju bāzes definīcijas pēc administratīvo datu avotu izmantošanas.

Turklāt izvērtējumā tika norādīts uz administratīvo dublēšanos atbilstības nodrošināšanas, izpildes un uzraudzības jomā, jo pašreizējais regulējums par iedzīvotāju statistiku ir izkaisīts pa trijiem tiesību aktiem, kas netika izstrādāti kopā. Tāpēc, pamatojoties uz izvērtējumu un ietekmes novērtējumu ([30]), Komisija pieņēma priekšlikumu jaunai pamatregulai par iedzīvotājiem un mājokļiem, kurā risināti iepriekš minēto būtisko nepilnību likumdošanas virzītājspēki, vienlaikus cenšoties juridisko pamatu integrēt vienā regulā ([31]).

Tiesību akta priekšlikumā ir iekļauti vērienīgi elementi, kas paredzēti, lai stiprinātu vispārējo konsekvenci un saiknes starp visu ES sociālo statistiku, kuras pamatā ir personas un mājsaimniecības, arī saskaņā ar Regulu (ES) 2019/1700 ([32]). Priekšlikumā ir ietverti noteikumi, lai atbalstītu saskaņotas iedzīvotāju definīcijas ieviešanu, pamatojoties uz pareiziem statistiskas novērtēšanas jēdzieniem, un nodrošinātu piekļuvi pieejamiem datu avotiem, kas uzlabos sociālās statistikas sagatavošanas procesus un vispārīgo kvalitāti. Priekšlikumā ir iekļauti arī noteikumi, kuri nepieciešami, lai iedzīvotāju un starptautiskās migrācijas statistiku vairāk saskaņotu ar Regulas (EK) Nr. 862/2007 4.–7. pantā paredzēto statistiku par patvērumu un administratīvajām un tiesu procedūrām saistībā ar imigrācijas tiesību aktiem. Šā ziņojuma sagatavošanas laikā attiecībā uz priekšlikumu turpinājās parastā likumdošanas procedūra ([33]).

6. SECINĀJUMI

Pateicoties Eiropas Statistikas sistēmas ([34]) pastāvīgajiem kopīgajiem centieniem, regula tiek labi īstenota. Rezultātā regulāri tiek publicēta vispārēja augstas kvalitātes Eiropas demogrāfiskā statistika, kas vajadzīga ES iestādēm un politikas veidotājiem visos līmeņos. Atbilstība tiesību aktiem un statistikas kvalitāte tiek regulāri uzraudzīta saskaņā ar regulu. Tāpat kā 2018. gada pirmajā ziņojumā nav būtisku atbilstības problēmu.

Tomēr jaunākajā izvērtējumā par tiesisko regulējumu, kas pašlaik spēkā attiecībā uz iedzīvotāju statistiku, tika konstatētas četras būtiskas nepilnības pašlaik spēkā esošajos tiesību aktos, un tas daļēji ir saistīts ar to, ka iedzīvotāju statistikas regulējums ir ietverts trijās regulās, tai skaitā šajā regulā. Šīs nepilnības ir i) statistikas jēdzienu, jo īpaši iedzīvotāju definīcijas, saskaņotības trūkums, ii) nepietiekams statistikas publikāciju savlaicīgums un biežums, iii) sīki izstrādātas informācijas par attiecīgajām grupām un tematiem trūkums un iv) elastības, kas nepieciešama, lai pielāgotos mainīgajām vajadzībām vai jauniem datu avotiem, trūkums. Tāpēc Komisija ir ierosinājusi vienotu jaunu pamatregulu attiecībā uz Eiropas statistiku par iedzīvotājiem un mājokļiem, kas konsolidētu tiesisko regulējumu un novērstu visas četras nepilnības.

([30]) SWD(2023) 11

([31]) COM(2023) 31

([32]) Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2019/1700 (2019. gada 10. oktobris), ar ko izveido vienotu ietvaru Eiropas statistikai par personām un mājsaimniecībām, kuras pamatā ir no izlasēm savākti dati individuālā līmenī, ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr. 808/2004, (EK) Nr. 452/2008 un (EK) Nr. 1338/2008 un ar ko atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 1177/2003 un Padomes Regulu (EK) Nr. 577/98 (Dokuments attiecas uz EEZ)(OV L 261I , 14.10.2019., 1. lpp.).

([33]) Procedūra 2023/0008/COD

([34]) https://ec.europa.eu/eurostat/web/european-statistical-system

Turpinās centieni virzīt parasto likumdošanas procedūru attiecībā uz tādu jaunu integrēto tiesisko regulējumu par Eiropas iedzīvotāju statistiku, kas ietvertu un paplašinātu regulā paredzēto demogrāfijas statistiku.